

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
КАФЕДРА СОЦІОЛОГІЇ І СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ**

**СОЦІАЛЬНА РОБОТА
І ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ У СВІТЛІ
ВИМОГ БОЛОНСЬКОЇ СИСТЕМИ**

**МАТЕРІАЛИ
ДОПОВІДЕЙ ТА ПОВІДОМЛЕНЬ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
(Ужгород, 22 вересня 2011 року)**

Ужгород – 2011

УДК 371
ББК 88.8

Соціальна робота і підготовка фахівців у світлі вимог Болонської системи:
Матеріали доповідей та повідомлень Міжнародної науково-практичної конференції / За ред. І.В.Козубовської. – Ужгород, 2011. – 98 с.

У випуску вміщено матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, проведеної кафедрою соціології і соціальної роботи Ужгородського національного університету в м.Ужгород 22 вересня 2011 року.

Видано за підтримки міжнародного проекту «TOUCH».

*Рекомендовано до друку рішенням
Вченої ради факультету суспільних наук УжНУ
протокол № 4 від 17 листопада 2011 року*

© Ужгородський національний університет, 2011

З М І С Т

Баторі-Тарці З.І., Кацьора А.І., Кацьора О.В. СТВОРЕННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ ЗУСИЛЛЯМИ ВОЛОНТЕРІВ.....	7
Башикірєв В.А. ОРГАНІЗАЦІЯ ЗМІН СОЦІАЛЬНОЇ СИТУАЦІЇ РОЗВИТКУ ДИТИНИ В РОБОТІ З КЛІЄНТАМИ ГРОМАДСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ КОАЛІЦІЇ ПО ПОПЕРЕДЖЕННЮ НАСИЛЬСТВА В СІМ'Ї.....	8
Башикірєв В.А. ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ ПРОФІЛАКТИКИ НАСИЛЬСТВА У МОЛОДІЖНОМУ СЕРЕДОВИЩІ	10
Бойко О.М. ДОСЛІДЖЕННЯ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНИХ ХАРАКТЕРИСТИК ВИКЛАДАЧІВ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ.....	12
Ваколя З.М. АНАЛІЗ ВИХОВНИХ ОРІЄНТИРІВ У РОЗРІЗІ ВЛАДНОЇ ПОЛІТИКИ НА ЗАКАРПАТТІ ВПРОДОВЖ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТ.	14
Глебена Т.О. ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПИТАННЯ ОБДАРОВАНOSTІ ВІД НАЙДАВНІШИХ ДНІВ І ДО НАШОГО ЧАСУ.	18
Данко Д.В. ДОСВІД МЕДИКО-СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ ІМОЛОДДЮ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ.....	19
Зварич О.П. МЕТОД ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ У ВОЛОНТЕРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	21
Ігнатоля Н.І. СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ ЗАКАРПАТТЯ.....	23
Кіш Янош, Фонай Мігай, Ковач Янош, Потян Ласло. ЦІННОСТІ ПРОФЕСІЇ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ (на матеріалах опитування студентів соціальної сфери) MUNKAEÉRTÉK PREFERENCIÁK ÖSSZEHASONLÍTÓ VIZSGÁLATA EGYETEMI HALLGATÓKNÁL	25
Козубовська І.В., Бабинець М.М. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ.....	29
Козубовська І.В. ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ В СИСТЕМІ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ	31
Козубовський Р.В. ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО РОБОТИ В ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНАХ	34
Навроцька Є. РОМИ ЗАКАРПАТТЯ.....	36
Норман Джуді. НЕЙРОНАУКА І РАННІЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ THE NEUROSCIENCE OF CHILD DEVELOPMENT	38
Норман Патрація. ДІТИ АМЕРИКАНСЬКОГО ШТАТУ ОРЕГОН: СИСТЕМА ПРИЙОМНОГО ВИХОВАННЯ ТА ВСИНОВЛЕННЯ OREGON'S CHILDREN: FOSTER CARE AND ADOPTION.....	40
Олійник Г.М. ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА	42
Ороші Габор Бенце. КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО РОЗРОБКИ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ „KATT – KOMPETENCIA ALAPÚ TOVÁBBKÉPZÉSI PROGRAMOK KIDOLGOZÁSA TANANYAGFEJLESZTÉSSEL”	46
Перхем Селест. СПРИЯННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОМУ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ SOCIAL WORK CONFERENCE PRESENTATION: FACILITATING EMOTIONAL DEVELOPMENT IN CHILDREN	48
Петришин Л.Й. КРЕАТИВНІСТЬ ЯК ПОКАЗНИК ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	50

Поліщук В.А. РОЗВИТОК СИСТЕМИ ОПІКИ ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ, В УКРАЇНІ	53
Поліщук В.А. ПРОФЕСІЙНО-ЕТИЧНІ ЦІННОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ	55
Поліщук Ю.Й. ПРОБЛЕМА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО УЧАСТІ У ПЕДАГОГІЗАЦІЇ ПОЗАШКІЛЬНОГО СОЦІУМУ	59
Поліщук Ю.Й. ПРОФІЛАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ МОЛОДІЖНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У СФЕРІ ВІЛ / СНІД ТА З НАРКОТИЧНО ЗАЛЕЖНОЮ МОЛОДДЮ	61
Попович А.М. ОПТИМІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ В УКРАЇНІ	63
Потян Ласло, Ковач Янош, Кіш Янош. СОЦІАЛЬНИЙ ПРАЦІВНИК: КОМПЕТЕНЦІЇ, УМІННЯ ТА НАВИЧКИ SZOCIÁLIS MUNKAÉRŐK EGYÉNI SEGÍTŐI KOMPETENCIÁINAK VIZSGÁLATA	63
Пришляк О.Ю. СТАНОВЛЕННЯ ЗАГАЛЬНОЦИВІЛІЗАЦІЙНИХ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ	66
Сопко Р.І. ПРОБЛЕМИ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ У СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ КОНТЕКСТІ	68
Товканець Г.В. ДО ПИТАННЯ ПРО МЕХАНІЗМИ РЕГУЛЯЦІЇ ПОВЕДІНКИ ОСОБИСТОСТІ (ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ)	71
Товканець О.С. ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ПРОФІЛАКТИЧНОЇ РОБОТИ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ З УЧНЯМИ, СХИЛЬНИМИ ДО ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ	73
Товканець С.А. СТИЛЬ КЕРІВНИЦТВА ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	75
Хмурина Т.О. ВИЗНАЧЕННЯ СТРУКТУРНИХ КОМПОНЕНТІВ СОЦІАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНОЇ ЗРІЛОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ	76
Чейнеш І.В. РОЛЬ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ СУЧАСНИХ ФАХІВЦІВ	80
Чепур О.С. СОЦІАЛЬНО-ВИХОВНА РОБОТА ДОШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ З РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ ДИТИНИ	82
Чутора М.В. ДЕІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ СУСПІЛЬНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ ЯК ОСНОВНІ СОЦІАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ ДЕСТИГМАТИЗАЦІЇ ДУШЕВНОХВОРИХ ОСІБ	86
Шевчук В. СИСТЕМА РОБОТИ ЦЕНТРУ ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ УЖГОРОДСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ	88
Шпенник С.З. ПСИХОТЕРАПЕВТИЧНІ МЕТОДИ В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ З НЕПОВНОЛІТНІМИ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ І США	94
Шулла Т.А. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН В ПОЛІЕТНІЧНИХ РЕГІОНАХ	96

Провідними мотивами учіння англійської мови студентами вищого навчального закладу є мотиви професійного досягнення, комунікативні, пізнавальні та мотиви зовнішні. Засобом їх формування слугує методика викладання та зміст іноземної мови як навчального предмета. Специфічними спонуками вивчення мови є комунікативні мотиви. Найважливішою умовою їх формування та розвитку є надання комунікативного характеру всьому курсу викладання англійської мови у вищій школі.

Новаторський статус учителя іноземної мови в системі нормативно-розвиваючого навчання, а саме активного регулятора процесу викладання, надає йому свободу дій в методико-дидактичній діяльності та у всіх його ініціативах. Навколо особистості студента зосереджуються всі дидактичні ініціативи. Демократизація двобічних відносин „учень-вчитель” має на меті не тільки свободу рішень з боку учнів, а й відпо-

відальність з боку вчителя в процесі перевірки набутих учнем знань.

Результати та перспективи дослідження. Ефективність формування загальноцивілізаційних цінностей у процесі професійної підготовки майбутніх педагогів у вищій школі зумовлена низкою об'єктивних і суб'єктивних чинників. Серед них важливими суб'єктивними чинниками є такі: формування у майбутніх педагогів розуміння суті і ролі загальнолюдських цінностей у житті кожної людини; визнання ними цінності і неповторності життя кожної людини як найвищої цінності на Землі; осмислення і сприйняття загальноцивілізаційних цінностей як особистісно важливих. Цьому сприяє як зміст освіти, так і технології навчання, які мають ґрунтуватися на гуманістичному підході, допомагати розкривати творчий потенціал майбутніх педагогів і сприяти розвитку та самовдосконаленню їх особистості.

Література

1. Боришевський М. Й. Духовні цінності в становленні особистості громадянина // Педагогіка і психологія. – 1997. – №1. – С. 144–150
2. Власенко Ю. О. Психологічний аналіз інноваційного потенціалу особистості: Автореф... канд. психол. наук.: 19.00.01 / Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова. – Одеса, 2003. – 31 с.
3. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник. – К.: Академвидав, 2004. – 168 с.
4. Сазонов Б. В. Суб'єкт в процесах нововведень // Нововведення как фактор развития : [сборник науч. трудов]. – М., 1987. – С. 84–94.
5. Крючков Г. Болонський процес як гармонізація Європейської системи вищої освіти. // Іноземні мови в навчальних закладах. – К., Педагогічна преса, 2004. – С. 82–85
6. Коваленко О. Я. Концептуальні зміни у викладанні іноземних мов у контексті трансформацій іншомовної освіти // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2003. – № 2. – С. 20–24.

Актуалізована проблема необхідності формування общечеловеческих ценностных ориентаций будущих педагогов. Значительное внимание уделено анализу внедрения педагогических инноваций та инновационных методов в процессе профессиональной подготовки будущих педагогов. Раскрыт механизм становления общечеловеческих ценностных ориентаций у будущих педагогов в процессе изучения иностранного языка.

The problem of necessity of forming of the civilization valued orientations of future teachers has been considered. Considerable attention has been paid to the analysis of introduction of pedagogical innovation and newest methods in the process of professional preparation of future teachers. The mechanism of civilization valued orientations becoming of future teachers is exposed in the process of study of foreign language.

ПРОБЛЕМИ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ У СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ КОНТЕКСТІ

Сопко Р. І.,
м. Ужгород

Сучасний стан в Україні характеризується не тільки складною економічною і політичною ситуацією, але й своєрідним руйнуванням надій і сподівань великої частини населення. В першу чергу, це стосується людей похилого віку, які, набувши статусу пенсіонера, лише частково можуть брати участь у житті суспільства. Важливо й те, що в специфічних умовах старше покоління у зв'язку з переглядом усіх цінностей і досягнень доперебудовного періоду часто відчують почуття глибокої образи й розчарування: все їхнє життя і робота, присвячені праці на користь суспільства, нерідко визнаються безкорисними, непотрібними. Слід відмітити, що економічна ситуація в Україні така, що обставини спонукають людей похилого віку активізувати свою позицію, продовжувати роботу і після пенсійного

віку [7].

Соціальні проблеми людей похилого віку в даний час знаходяться в центрі уваги багатьох соціальних інститутів, соціальних і дослідницьких програм, спрямованих на забезпечення прийняттого рівня життя літніх людей.

Девіз ООН «Зробити повнокровним життя людей похилого віку» висловлює погляди на місце та роль людей похилого віку в світовому співтоваристві. Принципи ООН стосовно людей похилого віку – незалежність, участь, догляд, реалізація внутрішнього потенціалу – привертають увагу до літніх людей як до особливої соціально-демографічної групи населення. Люди похилого віку – найбільш соціально вразлива та незахищена частина населення нашої країни, ста-

новище якої в сучасному транзитивному суспільстві пов'язане зі значними соціальними ризиками. Це й погіршення здоров'я, низький рівень матеріального забезпечення, зниження спроможності до самообслуговування, втрата звичного соціального статусу, низька соціальна мобільність тощо. У посттрудоваий період відбувається злам соціальних норм, втрата соціальних зв'язків, обмеженість комунікаційного простору. Соціалізація людини похилого віку в нових для неї умовах ускладнюється втратою свободи; втратою соціальної ідентичності; неприйняттям норм, ідеалів, цінностей сучасності; відмовою від можливості самостійно діяти в різних сферах суспільного життя; процвітанням ейджизму [9].

Що стосується втрати свободи, то свободу в даному випадку будемо розглядати як можливість повноти самореалізації людини старшого віку. Для представників старшої вікової групи поняття свободи включає: конкуренцію з точки зору свого економічного стану; свободу пересування, яка дозволяє освоювати оточуючий світ; свободу політичну; свободу самовираження. Щодо українських пенсіонерів, то можна сказати, що вони абсолютно не готові до конкуренції в економічному плані. За радянських часів пенсіонери мали невеликі накопичення на гідну старість. Після розпаду СРСР люди втратили всі свої накопичення. Сьогодні літні люди вмирають не від старості, а від недоїдання та відсутності необхідних ліків внаслідок браку грошей. Люди похилого віку мають досить обмежену свободу пересування в межах своїх фізичних можливостей і використання безкоштовного проїзду у громадському транспорті. Одночасно соціальне середовище надає небагато альтернатив для розширення життєвого простору пенсіонера (спеціальних застосувань, безбар'єрного простору в містах та селищах тощо) [5]. З усіх перерахованих вище свобод пенсіонер має тільки декларовані політичні свободи, але це теж питання дискусійне.

Втрата соціальної ідентичності веде до неможливості самовизначення індивіда в соціальному просторі [8]. Покоління пенсіонерів, які все своє свідоме життя прожили при соціалізмі, дійсно насилу визначаються, ким вони є в сучасному суспільстві і часто не спроможні виробити свою стратегію життєдіяльності та позицію. Переважна більшість з них не сприймають соціально-економічних, політичних, соціально-культурних змін, що відбулися за останні двадцять років [5]. Людям, котрі належать до епохи соціалізму, важко прийняти норми „дикого” капіталізму, який раніше вони засуджували.

Що стосується соціальної активності людей похилого віку, їх суб'єктності як громадян в різних сферах суспільного життя, то тут пенсіонер частіше всього виступає як об'єкт соціальної допомоги або соціальної зневаги.

Особливе місце серед проблем літніх людей існують також проблеми „ейджизму” та жорстокого ставлення до представників даної вікової групи з боку деяких представників суспільства. Розкриваючи зміст поняття ейджизм помітно, що поширеною категорією є дискримінація, тобто така форма негативного ставлення до окремих осіб або груп, яка проявляється у

готовності адекватно сприймати лише тих людей, які відповідають заздалегідь визначеному критерію віку. Така готовність витікає з наявності певних стереотипів, які не відповідають дійсності, занадто узагальнені і не враховують реального стану речей. Сутність стереотипізації стосовно представників старших вікових категорій полягає у невинновданно негативній установці щодо віку. Недиференційовані та упереджені судження приписують всім без винятку людям старшого покоління лише негативні якості, які знижують їх цінність для життєдіяльності суспільства[3].

Близька до ейджизму і проблема вияву жорстокості до літніх людей. Причому, виділяють декілька різновидів подібного ставлення: фізичну жорстокість (побиття, погрози, сексуальне насильство тощо); психологічну жорстокість (словесні образи, формування страху і боязні, ізоляція, здириництво, грубість, безжалісність та ін.); експлуатація – економічна жорстокість (відмова в утриманні, підтримці, обмеження доходів, крадіжки грошей, незаконне відбирання помешкань, нанесення ушкоду тощо); порушення прав; зневага та інші.

Прогресуюче старіння нації завжди тягне за собою низку економічних проблем і протиріч. Так, зростаюче навантаження на соціальні статті бюджету в умовах поглиблення старіння актуалізує потреби щодо збільшення пенсійних коштів, а також пов'язане і з формуванням додаткового «попиту» на медичні послуги з боку літнього населення, з необхідністю вкладень у розвиток спеціальних медичних технологій, орієнтованих на літнє населення, збільшення ресурсів для утримання осіб похилого віку в інтернатних закладах тощо. При цьому у нашій країні необхідність збільшення витрат на підтримання здоров'я громадян похилого віку, пов'язана зі зростанням їх чисельності і частки у населенні, у середньостроковій перспективі поєднуватиметься з потребою у збільшенні вкладень у здоров'я осіб працездатного віку (з огляду на його незадовільний стан і високу передчасну смертність). [10].

За даними Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України, чисельність платників внесків на пенсійне страхування становить 15,2 млн. осіб, а чисельність пенсіонерів – 13,8 млн., тобто вже сьогодні середній платник внесків фінансує 90,8% середньої пенсії, а в окремих регіонах – і більше. При цьому частка пенсійних видатків у ВВП країни вже 15%, а рівень фіскального навантаження на платників страхових внесків залишається максимальним (33,2% для роботодавців та 2-5% для найманих працівників), що критично стримує зростання легальної заробітної плати, а отже, й бази справляння страхових внесків. Якщо в 1966 році частка населення пенсійного віку становила 15,9%, то в 2006 його чисельність збільшилась у 1,5 рази, а до 2046 року зросте до 35% загальної чисельності населення України. Згідно з прогнозними припущеннями, до 2050 року населення пенсійного віку збільшиться на 2 млн. і, як наслідок, співвідношення чисельності населення пенсійного й працездатного віку зросте до 83%, тобто більше ніж удвічі. Через демографічні тенденції солідарна пенсійна система не здатна буде без бюджетної підтримки забезпечувати існуючий рівень заміщення пенсіями втраченого заробітку та оптималь-

ну диференціацію пенсій. Такі демографічні перспективи, вочевидь, вимагають кардинальної перебудови пенсійної системи. Для цього у світовій практиці дедалі ширше застосовується багаторівнева система пенсійного забезпечення, яка має три складові – солідарну, обов'язкову накопичувальну та додаткову, або добровільну накопичувальну. Таке поєднання забезпечує соціальні гарантії та диверсифікацію джерел доходів. Адже солідарна і накопичувальна системи підвладні впливу різних ризиків: солідарна вразлива щодо демографічних ризиків і досить стійка до інфляційних, а накопичувальна навпаки – стійка щодо демографічних ризиків [6].

Загальноновизнаними у соціально психологічному аспекті є такі проблеми літніх людей: розрив основних соціальних зв'язків, зумовлений зниженням соціальної активності, працездатності, виходом на пенсію, віддаленням від батьків дорослих дітей, звуженням інтересів, кола спілкування тощо; проблеми, пов'язані зі здоров'ям (включаючи медико-біологічні (переживання болю і необхідності терапевтичного впливу), матеріальні (нестача коштів на якісне лікування та підтримку життєдіяльності) та психологічні аспекти (приміром, труднощі у самообслуговуванні)), а також із наближенням (очікуванням) смерті; соціально психологічна та морально ціннісна дезадаптація в суспільстві внаслідок зміни сучасної системи соціальних установок і цінностей (включаючи ідеологію, мораль та ін.), зниження рівня толерантності особистості, втрати близьких і, як наслідок, – самотність, самоізоляція, проблеми у спілкуванні; зміна соціального, економічного статусу (престижності особистості, погіршення матеріального становища, низька якість життя, збільшення залежності від інших тощо), питання взаємин з іншими віковими групами; проблеми організації вільного часу та відпочинку; криза пізнього віку, переживання відсутності життєвої перспективи, обмеженість самореалізації та інші психологічні проблеми особистості [2].

Старість як період життя людей вбирає в себе багато корінних проблем як біо-медичної сфери, так і соціальної та побутової. Це пояснюється тим, що люди похилого віку відносяться до категорії "маломобільного" населення і є найменш захищеною, соціально вразливою частиною суспільства. Це пов'язано, насамперед, фізичним станом, із захворюваннями, зі зниженою руховою активністю. Крім цього, соціальна незахищеність людей похилого віку пов'язана з наявністю у багатьох із них психічних розладів, що відбувається на їхньому відношенні до суспільства, й ускладнює адекватний контакт з ним.

Психологічні проблеми виникають при зміні звичного способу життя й спілкування у зв'язку з виходом на пенсію, при настанні самотності в результаті втрати дружина або чоловіка, при загостренні характерологічних особливостей у результаті розвитку склеротичного процесу. Все це призводить до виникнення емоційно-вольових розладів, розвитку депресії, змін настрою. Зниження життєвого тону, що лежить в основі всіляких недуг, у значній мірі викликається психологічним фактором песимістичною оцінкою майбутнього, безперспективним існуванням.

Важливою проблемою стає необхідність володіння знаннями психологічних особливостей людей похилого віку, які визначаються, принаймні, двома характерними рисами стилю життя людей похилого віку. Як правило, життя людини похилого віку не багате на різні події. Однак вони заповнюють собою весь її індивідуальний простір і час (прихід лікаря – це подія, яка може заповнити весь день; похід до магазину теж подія, до якої слід ретельно готуватися, а потім не менш ретельно пережити її). Іншими словами, відбувається гіпертрофованість, «розтягування» подій. Окрім «розтягнутості» подій наповненість життя може здійснюватись шляхом гіпертрофованості якої-небудь однієї сфери життєдіяльності. Інша особливість визначається своєрідним відчуттям часу (людина похилого віку завжди живе у сучасності). Її минуле також присутнє у сучасності – звідси заощадливість, бережливість, обережність людей похилого віку. Вони ніби консервуються, причому такому зберіганню підлягає і духовний світ, їх цінності. Варто брати до уваги той факт, що плинність часу в похилому віці уповільнюється. Потенціал людини похилого віку найчастіше зовні не співпадає (або відповідає дуже мало) менталітету нових поколінь. Порушення спадковості поколінь, що передбачає – якщо виходити з принципу природовідповідності, що старші існують заради молодших і вмирають, залишаючи їм життя, – порушення такої єдності стає болісним.

У традиційному уявленні старість – це хвороби і залежність від інших людей. У суспільстві закріпилася певна думка про те, що старим людям властиві консервативні погляди, що гальмують суспільний прогрес. Однак, з часом уявлення змінюються. У наш час багато людей у постпенсійному віці не тільки ведуть самостійне життя, але й приносять користь суспільству як працівники у різних сферах діяльності. Прикладом еволюції поглядів на старість є обговорення суспільством корисності діяльності старих людей. Із соціокультурної точки зору, у даний час уявлення про вікові зміни розглядаються не тільки як втрати колишніх ролей, а усвідомлюються також сильні сторони пізнього віку, його суспільний потенціал. Почуття, що ти потрібний іншим людям, на думку більшості геронтологів, вважається найважливішою умовою задоволеності в старості. При цьому йдеться не тільки про можливість самостійного життя на основі особистої відповідальності за себе, але і про можливість старої людини нести відповідальність за інших [1].

Урахування проблем старіння є важливою частиною суспільства через те, що вони відображають не тільки біологічні зміни, але й соціальні перетворення. Зараз населення, що складається з людей похилого віку, значно збільшується в суспільстві. Це виявилось завдяки таким чинникам, як міграція, довша тривалість життя (зниження рівня смертності), зменшення показників народження. Старі люди, на противагу молоді, мають інші потреби в суспільстві. До того ж вони можуть брати участь у голосуванні в більшості країн світу, а молодь має право голосувати лише з моменту повноліття. Тому вважається, що літні люди мають порівняно більший політичний вплив [4].

Література

1. Андрієва Р. Стиль життя осіб похилого віку.—Соціологія: теорія, методи, маркетинг.—2006/1, січень-березень.—с.191
2. Березіна О.О. Сучасні психологічні проблеми старіння [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://hklib.npu.edu.ua/cgi-bin/irbis64r_en/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=KST&P21DBN=KST&S21STN=1&S21REF=&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=1&S21P03=A&S21STR
3. Біскуп В.С. Ейджизм, як соціальна проблема та шляхи її подолання [Електронний ресурс] Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchu/N121/N121p038-042.pdf
4. Віннікова Л.В. Проблеми старіння і надання соціальної допомоги людям похилого віку в умовах сучасного українського суспільства [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Srvu/2010_4/21vinnikova.PDF
5. Герасимова Н. Социальная адаптация пожилых людей к современной ситуации: дис... канд. социол. наук : 22.00.04 / Н. Герасимова. – Саранск, 2001. – 212 с.
6. Звіт представників Інституту демографії і соціальних досліджень НАН України. Доклад на конференції. «Демографічний розвиток України і пріоритетні задачі демографічної політики». Київ, 20-21 жовтня 2005 р.— с.34.
7. Король В.М. Вибір технології роботи з людьми похилого віку в сучасних умовах [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchu/N144/N144p084-089.pdf
8. Миннигалеева Г. Социально- педагогическая работа с пожилыми людьми : дис. канд. пед. наук : 13.00.01 / Г. Миннигалеева. – М., 2004. – 310 с.
9. Новікова О.Ю. Проблеми людини похилого віку: соціально-педагогічний аспект [Електронний ресурс] Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка--№ 4(215), --2011.-- Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Srvu/2010_4/21vinnikova.PDF
10. Титаренко І.О. Соціальний захист людей похилого віку в Україні: теоретичний аспект [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/VKPI_soc/2009_4/Titarenko,%20Ivanenko.pdf

ДО ПИТАННЯ ПРО МЕХАНІЗМИ РЕГУЛЯЦІЇ ПОВЕДІНКИ ОСОБИСТОСТІ (ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ)

Товканець Г.В.,
м.Мукачево

Проблема регуляції поведінки особистості завжди була і продовжує залишатися однією з найбільш актуальних. Незважаючи на те, що чимало вітчизняних і зарубіжних учених (Г.Бреслав, Г.Бурменська, К.Леонгард, В.Оржеховська, В.Пелипець, І.Суханов) досить інтенсивно досліджують різні аспекти цієї проблеми, ми є свідками постійного зростання проявів відхилень від норм поведінки як серед дітей, молоді, так і дорослих.

Зробимо спробу розглянути досліджувану проблему в історичному аспекті, вяснити, як, коли і чому виникали певні норми і правила, які регулювали поведінку людей, і чому ці норми неухильно дотримувались одними членами суспільства і порушувались іншими, починаючи іноді вже з дитячого віку.

Як відомо, трудова діяльність первісних людей, спрямована на задоволення їх природних потреб, перетворила тварину в людину, створила людське суспільство, в якому формування особистості почало визначатися соціальними закономірностями.

Трудова діяльність первісних людей і сформовані в її процесі певні суспільні відносини були основною умовою виникнення виховання.

Застосування примітивних знарядь праці, їх подальше вдосконалення, усвідомлення необхідності передачі трудових знань, умінь, досвіду молодому поколінню сприяли зародженню виховного процесу. Спочатку цей процес відбувався стихійно і обмежувався в основному передачею практичного досвіду виготовлення і використання примітивних знарядь праці, зброї, навичок збору їстівних рослин, опанування прийомами мисливства і т.п.

Поступово процес виховання у первісному суспільстві став ускладнюватися. Поряд з підготовкою дітей до праці, мисливства, їх стали ознайомлювати з традиціями, звичаями племені, релігійними віруваннями.

Традиції і звичаї завжди закріплюють те, що досягнуто в суспільному і особистому житті. Вони є засобами стабілізації пануючих суспільних відносин, соціальними механізмами передачі новим поколінням досвіду старших.

І.Суханов вказує на необхідність розрізняти поняття "традиції" і "звичаї", незважаючи на їх значну схожість [1].

Так, на відміну від традиції, звичай завжди передбачає детальні вимоги до кожного вчинку в конкретній ситуації і разом з тим майже не пред'являє вимог до духовних якостей людини. Звичай регламентує те, що слід і чого не слід робити в даних умовах, але не вказує, яким слід бути.

Звичай спрямовує поведінку молодого покоління в русло, прокладене попередніми поколіннями, через детальну регламентацію дій в конкретних ситуаціях. Традиції ж регламентують духовні якості, необхідні для правильної (з точки зору даного суспільства) поведінки в тій чи іншій сфері суспільного чи особистого життя.

Між звичаями і традиціями є суттєва різниця в ефекті їх виховної дії на людину. Звичай формує прості навички поведінки - дії, які стереотипно повторюються. Традиції формують складні навички - певну спрямованість поведінки.

Зауважимо, що навичка – це дія, яка внаслідок